

regat, cupiditatibusque moderetur: ut quidquid volumus, agereve suscipimus, illo ciente, hoc est, illo non solum praemonstratore atque duce, sed etiam impulsore, et praeципuo auctore faciamus. Nam certe in quo Christus vivit, is Christum pro animo habet: itaque quemadmodum ab animo corpus movetur, ita a Christo universa bonorum opera ortum habere debent: et ut animus dominatur in corpore, sic Christus dominatur in suis: et ut corpus speciem, splendorem, dignitatem omnem suam ab animo mutuatur, sic eorum, quos Christus plene subjicit sibi, omnis pulchritudo et species animi ex Christi in ipsis manentis atque vigentis lumine et splendore diffunditur. Itaque idem Paulus Romanos, etsi jam justos et Deo gratos effectos, tamen adhortatur, ut Christum induant, hoc est, ut ad hanc perfectionis summam, et tanquam arcem pietatis ascendere, et pervenire contendant: Induimini, inquiens, Dominum Jesum Christum (1). Nam is Christum induit, in quo nihil, quod non Christi speciem prae se ferat, conspicitur, qui spirat Christum undiquaque, cuius in vultu, incessu, habitu, deinde actione omni Christus appetet. VIVO AUTEM, JAM NON EGO, SED VIVIT IN ME CHRISTUS. Pro AUTEM quidam ponunt Tamen, quod graecum δέ, et hoc modo verti possit. Paulus ergo, quamvis, inquit, Christo, ut dixi, cruci confixus sum, et simul cum illo mortuus, vivo tamen, id est, non ita mortuus sum, ut vitae sim expers: vivo, enim, immo quo magis una cum Christo confixus sum, eo magis vivo: aut, si verum est dicendum, non tam ego vivo, quam Christus vivit in me. Nam sicut in illo mortuus ipse fui, sic rursus ille in me vivit, proportione enim illius mortis, quam dico, haec efficit vita. Vivere namque ea in nobis dicuntur, quae nos ad agendum efficaciter movent: si cupiditates nostrae nos ducent, eae in nobis vivunt: si saeculi negotia atque curiae, et eae vivunt in nobis. Ex quo certe cognoscitur, quare qui

(1) Rom. XIII.

peccant, eos peccati servos esse sacrae Litterae dicant, ut Christus eos vocat in illo (1): Qui facit peccatum, servus est peccati. Id enim, a quo quis agitatur atque movetur, id sine dubio principem in illo locum obtinet. Ac similiter ex eo liquet, quare iidem dicantur iterum cruci affixisse Christum, ut de illis Paulus scribit qua dicit (2): Iterum crucifigentes Filium Dei. Nam sicut Christus in eis vivit, quos agitat atque movet: sic in eis plane moritur, qui se ab eo non permittunt incitari atque duci. VIVO, inquit, JAM NON EGO, SED VIVIT IN ME CHRISTUS. Ergo honesta opera, quae homines justi faciunt, magis Christi sunt, qui in ipsis vivit, et eos ad operandum impellit, quam ipsorummet, qui operantur. Quod si Christi ea opera praecepit sunt, proculdubio insanunt haeretici, dum ea coelesti praemio digna esse negant. Sequitur:

12.—Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo filii Dei, qui dilexit me, et dedit semetipsum pro me.

Tò, Quod, non est conjunctio, quae causam reddat, sed vim relativam habet, perinde atque si dictum esset: Hoc quod vivo in carni, id est, haec vita, quam in carne vivo. Nam et Syra editio similiter: Et hanc vitam, inquit, quam nunc vivo in carne. Quo etiam modo accipi debet, quod ad Romanos ponitur (3): Quod autem mortuus est; et quod paulo inferius subjicitur: quod autem vivit, vivit Deo: quod graece iis omnibus in locis habeatur non οὐ, sed ὁ. Ergo ait: QUOD AUTEM NUNC VIVO IN CARNE. Vivere in carne non idem semper significat. Itaque pro ejus significationis varietate, varie etiam hunc locum scriptores expoununt. Vivit in carne, qui vitam hanc mortalem dicit, qui in hoc corpore spirat. Quomodo Paulus (4). Quod si vivere in carne, hic mihi fructus operis est. Vivit etiam

(1) Joan. VIII. (2) Heb. VI. (3) Rom. VI. (4) Philip. I.

in carne, qui carnis cupiditates sequitur, aut etiam is in quo exultant, atque vigent. Ergo quidam priorem significationem sequuti ajunt Paulum his verbis, quod praemiserat, explanare. Dixerat enim primum se vivere, deinde se corrigens addiderat non se, sed Christum vivere in ipso. Quae, quoniam pugnare inter se videbantur, quomodo cohaereant explanat, sic dicens: Quod autem vivo in carne, id est: hoc quod me vivere dixi, intelligi debet in carne me vivere, hoc est, id eo dixi, quia hanc vitam mortalem vivo. Quod autem affirmavi non me vivere, sed Christum in me, id in fide filii Dei intelligendum est me affirmasse, id est, de ea loquutum vita fuisse, quae pietate in Christum comparatur et vivitur, hoc est, de spirituali vita. Sic S. Thomas. Alii rectius, mea quidem sententia, in carne vivere pro carnis sensu moveri atque affici accipiunt, Paulique istum locum sic interpretantur. Dixerat Paulus Christum in ipso vivere, seque cruci affixum una cum illo esse, quo significasse videri poterat se jam beatam vitam, et omnis miseriae experientem vivere, qualis vita Christi est, qui vivebat in ipso, contra atque ipse de se aliis in locis scripserat, aerumnis gravissime oppressum se esse dicens, et in laboribus, atque angoribus versatum maximis, plurimorum odiis et infestatione agitatum. Quare ei suspicioni ut occurrat, superiorem sententiam statim corrigit.

Itaque ait: QUOD AUTEM VIVO IN CARNE. Quasi dicat: cum autem dico Christum vivere in me, non nego me in carne vivere, id est, vitae hujus casibus et miseriis obnoxium esse, rerumque molestiarum, et adversarum incurssione, quas partim ipsa ex se parit fragilitas naturae nostrae, partim invehit aliorum improbitas, infestari atque premi: sed etsi premar his vitae malis atque infester, tamen vivo ipse, meque sustento in fide filii Dei, quae me res non modo a servitute peccatorum atque legis asseruit, neque solum maximis affectit animi bonis, sed etiam superiorem me constituit malis omnibus. Qua de re et alibi de-

se ipse agens scribit(1): In carne ambulantes, non secundum carnem militamus. Et alio in loco, quo ex loco hujus loci apertissime explanatur sententia (2): Habemus, inquit, thesaurum istum in vasis fictilibus, ut sublimitas sit virtutis Dei, et non ex nobis. Thesaurus namque vita Christi ea est, quam in se Paulus habebat: vas autem fictile, corpus fragile, et vita corporis, et naturae et malevolorum hominum injuriis exposita: sublimitas vero Dei, quam appellat, fides atque pietas in filium Dei, per quam Deus in ipso Paulo fragile illud vas adversus omnes hujus vitae ictus muniebat, efficiebatque ut quod sequitur, vere diceret: «In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur, aporiamur sed non destituimur, persecutionem patimur sed non derelinquimur, humiliamur, sed non confundimur, dejicimur, sed non perimus, semper mortificationem Jesu Christi in corpore nostro circumferentes, ut et vita Jesu manifestetur in corporibus nostris». Alii porro aliam interpretationem afferunt, non multum ab hac discrepantem. Nam illud: IN CARNE, pro, quamvis in carne existens, exponunt, et ajunt, quoniam Paulus dixerat se vivere in Deo, aut Christum in ipso vivere, spirituali vita scilicet: et quoniam id poterat alicui mirum videri, qui esset obsessus carne, talem posse vitam vivere, idcirco ipsum explanare nunc, quo id modo sibi contigerit; itaque dicere: QUOD AUTEM VIVO. Id est, hoc vitae genus, quod me vivere dico, Christo dignum atque coeleste. IN CARNE. Id est, etiam nunc cum in carne vursor fragilitate vitae ac miseriis implicitus. IN FIDE VIVO FILII DEI. Id est, id certe assequor in Christum Filium Dei pietate, atque fide. Sunt et alii qui sic: QUOD AUTEM VIVO IN CARNE, id est, quod non jam olim extinctus sum, pro eo atque peccatis debebatur meis, quod spiro, quod istam auram vitalem duco, id Christi benignitate fit, quoniam credidi in ipsum. Itaque amplificat Pau-

(1) II Cor. x. (2) II Cor. iv.

lus quod dixit, Christum in ipso vivere; nam dicit, usque eo verum esse Christum vivere in se, ut non solum vitam animi illi debeat, sed quod spiret, quodque istam animam ducat, ejusdem etiam dono habeat. Et addit:

QUI DILEXIT ME, ET DEDIT SEMETIPSUM PRO ME. Recte quidam hoc loco tria commemorasse Paulum dicunt, quae fidem in Christum nostram maxime firmam reddunt. Primum Christi divinitatem, cum Filium Dei ipsum appellat: deinde ejus in nos dilectionem, qua dicit: **QUI DILEXIT ME: postremo mortem, quam nostrae salutis causa idem subiit, de quo tandem subiecit: ET DEDIT SEMETIPSUM PRO ME.** Nam haec certe sunt, quae nos in Christi fide stabiliunt, quae nostram in illum charitatem maxime accendent, quando nobiscum reputamus ipsi ei fidere nos atque obsequi, cui primo uti Deo summa adsit facultas beneficiendi: deinde uti nostri generis amatori, minime desit voluntas: postremo causa ingens suppetat, utpote qui pro nobis vitam suam atque sanguinem fuderit, ut optabilis ipsi vel eo nomine nostra salus futura sit, ne si nos perierimus, inaniter ipse quodammodo tot labores subierit. Quae simul commemorata, atque in unum congesta, quantam ad accendendum animos in fide et amore Christi vim habeant, ex eo potest cognosci, quod et separatim singula rite considerata inflammare possunt nos. Itaque sacrae Litterae aliis in locis, singulis eorum utuntur ad erigendos nostros animos, atque confirmandos in fide et amore Dei. Divinitatis allegatione faciunt in Genesi, in capite decimo septimo. Cum enim confirmasset Abrahamo Deus, ipsi quamvis seni et effaecto, ex uxore sua item sterili, prolem futuram masculam, ut fidem astrueret promissioni sua, sic ad illum loquutus dicitur (1): «Ego Dominus omnipotens, ambula coram me, et esto perfectus, ponamque foedus meum inter me et te». Et similiter ad Isaac, ut in eodem commemo-

(1) Gen. xvii.

ratur libro, causa ejus fiduciae alenda sic loquitur (1): «Ego sum Deus patris tui Abraham, noli timere». Et Jacobum etiam, patrio relicto solo in Aegyptum demigrantem, ne migrationem eam sibi, posterisve suis damno futuram metueret, eadem ratione confirmat, sic dicens (2): «Ego sum fortissimus Deus patris tui, noli timere». Et in Exodo, Mosis, quem ad Pharaonem Aegypti regem legabat, fidem confirmatus, id imprimis adducit. Nam dicit (3): «Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob». Dilectionis porro Dei erga nos causa, ad eamdem confirmandam et corroborandam fidem, affertur in Esaia, qua dicitur, ex persona Dei (4): «Nunquid oblivisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri: et si illa oblita fuerit, ego autem non obliviscar tui». Subest autem, et dici intelligitur, quoniam nulla mater tam tenere suum filium diligit, quam ego vos diligo. Erebus antea gestis, et ex operibus, quae Deus hominum causa fecit, argumenta ducuntur sexcentis in locis, in capite Danielis nono (5), et Esaiae sexagesimo tertio (6), et saepissime in Psalmis.

QUI DILEXIT ME, ET DEDIT SEMETIPSUM PRO ME. Recte ex hoc Chrysostomus justos, ait, loqui solere de iis rebus, quas Deus communis salutis causa pro omnibus fecerit, quasi ipsorum singulorum gratia essent a Deo factae. **QUI DILEXIT,** inquit, **ME.** Atqui Christus non te solum Paule dilexit, neque pro te uno se in mortem dedit. Sed id faciunt justi et sancti viri, primum amoris sui erga Deum abundantia. Nam amor non solum familiaritatem conciliat, sed quod amat pro suo dicit, sibique quoad ejus fieri potest totum vendicat. Deinde id faciunt inducti quodammodo ab humili agnitione sui. Nam quia de se submisse sentiunt, suamque indignitatem penitus agnoscunt, se indigniores omnibus putant, quos Christus dilexerit: ex quo ipsum

(1) Gen. xxvi. (2) Gen. xlvi. (3) Exod. iii. (4) Esa. xlix.

(5) Dani. ix. (6) Esa. lxiii.

suam clementiam et humanitatem in ipsis diligendis maxime exprompsisse, et praecipua quadam ratione ac propria declarasse existimant: itaque ipsis videtur se proprio a Deo diligi. Postremo id dicunt, quo declarent summam Christi erga universos homines charitatem, quae certe tanta est, ut singulis sua et propria ratione consulat, itaque singulorum curet res, quasi id solum curaret. Cujus rei significandae causa in parabola de ove perdita, et studiose a pastore quaesita, Christus non plures oves, sed duntaxat unam ovem ad similitudinem contulit, eo docens labores, quos pro communii hominum salute pertulit, ita pro eorum singulis pertulisse, quasi omnium salus in uniuscujusque nostrum salute verteretur. **QUI DILEXIT ME, ET TRADIDIT SEMETIPSUM PRO ME.** Apte dilectionem copulavit cum morte. Nam morte potissimum, quam nos eximie diligeret, declaravit. Dilexit inquam nos, non verbo, sed re, itaque tradidit semetipsum pro nobis, hoc est, suae erga nos dilectionis illustrissimum exhibuit documentum.

Sed quoniam ex eo postquam enarrare illa verba Pauli coepi (**PER LEGEM LEGI MORTUUS SUM**), varias enarratorum interpretationes retuli, quae res interpretationis, quam ipse sequerer, filum saepe rupit, ex eoque fortasse obscurius effectum est, quod explanationis illato lumine erat illustrandum, age, iterum repetentes omnem verborum Pauli, ab eo loco sententiam paucis comprehensam oculis subjiciamus. **EGO, inquit, PER LEGEM LEGI MORTUUS SUM.** Id est, lex non illa vitam attulit, sed conciliavit mortem, animo quidem meo, quia me praecepti transgressorum constituit: corpori autem, quia sui transgressores capite damnat. Quorum prius oblique et per occasionem effecit, posterius directe, et per se. Quare, si mortifera mihi fuit, non ab ipsa, sed aliunde vita petenda est. Unde igitur eam Paule petes? Unde? **UT VIVAM,** inquit **DEO, CHRISTO CONFIXUS SUM CRUCI.** Id autem est: Ut asequar vitam animi, quam legis amisi occasione, una cum Christo affigas cruci; nam quomodo ille e

morte ad vitam rediit, sic ego, si illi commoriar, vitam animae, quae vita Dei est, recuperabo. At haec animi, corporis autem, quam item amisisti vitam, mortis reus effectus, unde porro petes? **QUOD AUTEM, inquit, VIVO IN CARNE, IN FIDE VIVO FILII DEI.** Sed cur in fide? Quia per fidem vivam unus cum illo efficior, ex quo quae, ille passus est, et ipse videor perpessus: ille vero, et dilexit me, et tradidit semetipsum pro me, hoc est, eam in se mortem sustinuit, cuius reus ipse eram, quod legis transgressor essem: et quoniam eam sustinuit ille, idcirco subire eam ipse non jam amplius debeo, ab omni scilicet ejus subeundae obligatione solutus. Igitur, et quod vivo, mortis ex lege reus, hanc corporis mortalem vitam, Christo acceptum refero: itaque ut lex me duplicitate intermit, sic unus Christus utramque vitam mihi restituit. Sed quorsum haec Paule? aut quid ex his colligis? Id scilicet quod statim. Nam sequitur:

13.—Non abjicio gratiam Dei.

Id est: Ex his colligo, aequum me facere quod frui, atque uti volo ista Dei benignitate atque gratia, quae mihi duplice morte mortuo duplum vitam per Christum reddit. At quonam modo quaeso ista es gratia fruiturus? Totam, scilicet, spem meam in uno Christo ponam, cuius vitalem vim expertus sum: nihil praesidii aut adjumenti a lege petam, cuius item non solum imbecillitatem experimento didici, sed mortis inferendae maxima vim plane cognovi. At, si Mosaycam legem et ipse coleres, num gratia Dei atque Christi idcirco minus frui posses? Haud dubie, inquit, minus. Nam si aliunde quam a gratia Christi aliquid subsidii ad salutem quaererem, ipsam imbecillitatis damnasse atque abjecisse viderem. Itaque non abjicio gratiam Dei, id est, quia fructum ejus in me sentio, eo contentus abjicere ipsam nolo, hoc est, nolo legem in subsidium advocate, id enim esset gratiam abjicere. Etenim errarem duplicitate,

quod id negligarem, cuius vires exploratas haberem, et quod id a lege mihi dari postularem, cuius ipsa conferendi nullam facultatem haberet. At cur non habeat? quia, ut sequitur ē vestigio:

14.—Si enim per legem justitia, ergo Christus gratis mortuus est.

Quasi dicat, ex eo ipse colligo legem conferendae justitiae facultate carere, quia, quo homines justi efficiantur, Christus mortem oppetiit. Nam si eos lex justos redderet, Christo nulla moriendi causa esset. Atque haec hactenus.

CAPUT III

I.—O insensati Galatae, quis vos fascinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Jesus Christus proscriptus est, et in vobis crucifixus?

Initio hujus expositionis dixi Pauli studium in hac epistola in quatuor praecipue rebus versari. Primo enim, stabilire studere auctoritatem suam contra mendacia et detractiones, quibus quidam, quo facilius Galatas ab ipso averterent, et in suam ipsorum sententiam pertraherent, eam elevabant, atque minuebant. Secundo, accurate docere suam doctrinam minime pugnare cum eo, quod summi docerent Apostoli. Atque his de rebus hactenus dixit. Quod autem tertio loco ipsum conari dicebam, ut argumentis evinceret legis observantias ad salutem necessarias non esse, de eo in hoc capite agere instituit.

Itaque ait: **O INSENSATI GALATAE, QUIS VOS FASCINAVIT, etc.** Hactenus cum Petro loquutus fuerat, sive potius ea scripserat, quae Petrum monens ipsi dixerat in publico Ecclesiae conventu: nunc ad Galatas sermonem suum convertit, inquiens: **O INSENSATI GALATAE:** Incipit ab objurgatione, quae nonnull acerbatis habere videatur: sed id totum refert Paulus ad eorum, quos objurgat, salutem. Non enim objurgat illos, quod in ipsum contumeliosi essent, sed quod immores salutis sua a Christo ad Judaismum deficerent, idcirco ipsos reprehendit: id quod omnibus pro exemplo esse debet, sed praecipue Ecclesiae pastoribus, ut nullam objurgationem sua ipsorum causa, sed omnes aliorum salutis gratia suscipiant.